

části dozvěděl např. v pracích Štefana Šutaje, Dušana Kováče nebo László Kontlera. Není snad nemístný názor, že spíše než podání objektivního vylíčení dějinných skutečností a souvislostí, jak je v textu několikrát výslovně avizováno, se autorům recenzované publikace podařil mnohdy pravý opak. Jako pověstná červená nit se celým dílem prolíná subjektivní výklad. Je jistě výsostným právem každého autora podat vlastní interpretaci čehokoliv, avšak čtenář by na to měl být předem upozorněn.

Vůči práci kolektivu autorů kolem Josefa Haubelta lze mít i mnohé další „menší“ výhrady. V publikacích podobného charakteru a určených širšímu čtenářstvu by se neměly zřejmě vyskytovat expresivní výrazy typu prusáčtí žoldnéři či Habsburgie. Pokud ne všichni, tak přinejmenším většina čtenářů by jistě přivítala, kdyby výklad v jednotlivých oddílech byl kontinuální a uspořádaný, nikoliv asociativní až chaotický (viz např. kapitola jedenáct). Čtenář dychtící dozvědět se něco nového o Hranicku za druhé světové války by byl zase ochoten postrádat s předmětem práce nijak nesouvisějící propagační leták čtvrtletníku sdružení Volná myšlenka, nebo invektivy autora (autorů) vůči některým osobám či skupině osob (Eaglu Glassheimovi a „pseudonovinářům typu Ivana Motýla“). Za zcela nadbytečné je možné považovat zařazení fotografie, na níž Josef Haubelt přebírá roku 1982 diplom doktora věd. Rozpaky vzbuzuje rovněž pohled do seznamu použité literatury, resp. jeho výběru. Zdaleka ne všechny práce zde uvedené byly s ohledem na obsah knihy využity při koncipování textu a jejich zařazení do seznamu literatury se proto jeví jako zbytečné. Týká se to kupříkladu Haubelových prací o osvícenství a W. A. Mozartovi /2006/, nebo statistické publikace Město Hranice v číslech /2004/.

Co říci na závěr? Autoři recenzované publikace si nepochybně zaslouží uznání za záměr rozšířit naše znalosti o dosud minimálně zpracované problematice. Oceněno by mělo být také přetištění řady dokumentů, které nebyly zatím nikde publikovány a nacházely se (zřejmě) jen v rodinných archivech. Možností, které dané téma skýtalo, ale bylo využito pouze minimálně. Posuzovaná práce proto bude sice příspěvkem k dějinám Hranicka v letech 1939–1945, avšak podstatně skromnějším než mohla být.

PETR KADLEC

Gustav Oplustil

ZA HUMOREM CESTOU NECESTOU

Praha, NAKLADATELSTVÍ XYZ 2009, 344 s.

Marta Rulfová

SLZY PRO TĚŠÍNSKO

Mohelnice, nakladem vlastním 2006, 152 s.

Josef Frajs

FACKOVANÍ ANDĚLÉ

Nakladatelství Petrklíč 2012, 336 s.

Knih věnovaných přímo Hranicím vychází v posledních letech spousta, dají se počítat na desítky. Ale na knihkupeckých pultech se objevují také memoáry, jejichž dějištěm byly Hranice jen po určitou dobu a většina autorova života se odehrála jinde. Rád bych dnes zmínil dvě z nich. Jejich autoři – oba dnes víc než osmdesátiletí – se dokonce z dob hranického působení znají.

Gustav Oplustil (*1926) prožil v Hranicích prvních dvacet let svého života. Bydlel s rodiči v domku čp. 592 v Nerudově ulici, absolvoval národní a měšťanskou školu a nastoupil do učení

93 ke svému strýci, holiči a kadeřníkovi Ferdinandu Hradilovi, ale holičem se stát nechtěl. V roce 1945 dostal zaměstnání v Beskydském divadle, založeném v Hranicích v roce 1942, kde se od technických profesí vypracoval na herce a scénáristu. V roce 1946 divadlo přesídlilo do Nového Jičína – „*Město Hranice slibovalo, že divadlo dostane kulturní dům, který se měl stavět hned po válce. Jenže peníze se nějak rozkutálely, či dokonce zpronevěřily a žádný kulturní dům postaven nebyl. Mám dojem, že se tak nestalo dodnes.*“ A s divadlem odešel z Hranic také Oplustil, v roce 1953 dostal angažmá v Armádním divadle na pražských Vinohradech a od roku 1963 působil jako dramaturg v Československé televizi. Vytvořil řadu divadelních, filmových a televizních scénářů, většinou spadajících do oblasti hudebně zábavné, režijně je nejčastěji realizoval Zdeněk Podskalský. Ve svém oboru patří Oplustil k významným osobnostem a jeho vzpomínky jsou mj. zajímavým svědectvím o vývoji české televizní zábavy od jejích počátků až do doby nedávné. Vždyť také: „*Když mi bylo šestnáct, šel jsem s partou do Hrabůvky na tancovačku. Na polní cestě mi hádala z ruky cikánka a povídala: »Takú ruku som ešte nepozerala. ty budeš mať život na dvaja romány, dojdeš aj akési slávy a dožiješ sa vysokého veku!«*“

Oplustilův styl je referující, skoro to působí, jakoby text byl záznamem vzpomínek, které se autorovi vybavily při prohlížení starých fotografií. Hranickému období je věnováno skoro padesát stran knížky a mnohdy jsou to věci velmi zajímavé. Kdo by čekal nekončící řetěz zábavných historek, bude příjemně překvapen tím, že Oplustil se snaží popsat prostředí, v němž se pohyboval s úctou k faktům. Koneckonců řada jeho děl pro televizi měla i nezanedbatelný rozměr naučný.

V rychlém sledu tak před námi defilují zážitky ze školy, z ministrování v kostele, ale také z místních hospod, z rybaření, popis obyvatel chudobince v blízkém Gallašově domku, strýcova holičská officína a samozřejmě divadlo. A ne vždy je to veselé čtení, takto třeba Oplustil zachytil stále hosty dávno zmizelé hospody U Vody za druhé světové války: „*Mezi štamgasty byly zajímavé typy místních sousedů a obyvatel: tlustý sedlák Synek, který měl strach, aby mu nevzali kobylu Sylvu na vojnu, čímž by ho dočista zničili. O něco později a v míru o ni stejně přišel. Dále povozník Bernard, věčně opilý a žárlivý na svoji udřenou, ale pohlednou manželku, se kterou měl tři děti. Starý Magnusek, který byl taky věčně v líhu a Andula ho odháněla od pípy, protože stále žvanil a pivo teklo mimo sklenici. Rotmistr Doboš – otec Franty, vojenský stratég a prorok. Chraplavý obchodník Pop, který ztrácel hlas a nakonec se oběsil. Mlynář Ležák a frajer z Kunzovky – montér Outrata, který nechával doma nemocnou ženu, vymydil se, dal si do klopy pivoňku či jinou výraznou květinu a vydal se na zálety. Jeho dcera si pak vzala mlynáře a byla to honosná svatba. Mlynář za války vypomáhal mnoha lidem s moukou. Bohužel jejich osud byl zlý. Po válce si vzali na osvojení dítě ze sirotčince a ten kluk se jim pak odměnil tím, že je totálně zničil a mlynáře, co ho vychoval, zavraždil.*“ Silné, že?

Nabízí se tu mimochodem srovnání s knížkou vzpomínkových textů Jiřího Brdečky Pod tou starou lucernou a jiné vzpomínky (1992). Brdečka byl o něco starší (1917–1982), z Hranic odešel do Prahy už v roce 1936 a ve svých vzpomínkových textech (nikoli souvislých pamětech) jim věnoval jen pár řádků.

Marta Rulfová (*1921) je rodačkou z Návsi na Těšínsku a k Těšínsku název její knihy také odkazuje. V Hranicích žila v letech 1940–1948, přičemž ale děj knihy se uzavírá už s koncem druhé světové války, hranickému pobytu je věnováno asi dvacet stran knížky. Živě a zajímavě líčené zážitky tehdy zhruba dvacetileté slečny jsou však pospojovány poněkud chaoticky a orientaci v textu ještě ztěžuje označování osob (většinou) jen křestními jmény. Částečně je to zřejmě dáno snahou neodkrýt zcela identitu některých lidí, ačkoli pro to nevidím žádný důvod a „rozklíčování“ náznaků většinou není příliš pracné. Mimochodem se mi nepodařilo v knize najít ani au-

torčino rodné příjmení a teprve díky Haně Dostálové jsem zjistil, že za svobodna se jmenovala Marta Žabková, kniha je také bohatě vybavena fotografiemi, ale autorku bohužel spatříme jen na dvou snímcích z doby dětství.

V Hranicích bydlela v průběhu války v Komenského ulici čp. 1149 u rodiny Večeřů a pracovala v domě čp. 110 na Pernštejnském náměstí v obchodě Antonína Útraty (hodinářství – klenotnictví – prodej rádií). Dočteme se především o rodině domácích, o obchodu, o několika nápadnících a zážitcích z ochotnického divadla, kde se mimochodem seznámila právě s Gustavem Oplustilem (ten zase ve své knize cituje z milostného dopisu, který Martě tehdy napsal). Už jen ze závěrečného curriculum vitae se dozvídáme, že po válce se v Hranicích provdala za Eduarda Rulfa (1905–1970), profesora matematiky na hranické vojenské akademii [1] a na konci roku 1948 se přestěhovali do Kutné Hory. Dnes autorka žije v Mohelnici.

Rulfová nevzpomíná jako „známá osobnost“, spíše chce při líčení svého života zachovat vzpomínku na zajímavé a statečné lidi, s nimiž se setkala. Není to v současnosti nijak ojedinělý jev – vzpomínkové texty, v nichž převažuje faktografie, těžená ovšem jen z paměti (nikoli z dochovaných historických materiálů). O příčinách tohoto jevu by se dalo uvažovat dlouho.

Přestože místem autorčina srdce je Těšínsko, přesněji řečeno Jablunkovsko, pár zajímavých pasáží o Hranicích za pozornost stojí. Např.: *„Dvůr byl vydlážděný, dřevníky pro obě rodiny byly přilepené na zeď údajně někdejší zájezdní hospody. Stěna ze začernalých kvádrů se týčila jako hradba do výšky deseti metrů. První podlaží hospody zahrnovalo prostorný lokál, byt hostinského, spižírny i malý dvorek s terasovitou zahrádkou, klesající až na úroveň našeho dvorku. Sklepení bylo nerozdělené, byla to jedna velká místnost, skoro jako sál. Vedlo do něj strmé široké schodiště. Za války bylo určeno jako protiletectký kryt. Snad jen dvakrát po vyhlášení poplachu jsem po těch schodech kráčela. Tehdy mi napadla myšlenka, jaká to musela být dřina snášet do hloubi soudky a jiné zásoby. Je možné, že před staletími byl vchod někde z boční strany, přímo ze sklepení.“* I takto stručný popis dávno zaniklé hospody Na Schůdkách (na Pivovarských schodech) má svou cenu. Díky za něj.

A ještě jedna poznámka, spíše povzdech, který platí nejen pro obě zmiňované knihy, ale i pro aktuálně vydané vzpomínky Ladislava Jandy – děj všech těchto knížek se odehrává převážně ve 40. letech 20. století, před sedmdesáti lety. Je škoda, že nevznikly a nevyšly o dvacet let dřív – zastihly by mnohem více pamětníků. Dnes už je to vlastně příliš dávno.

Několik měsíců po dopsání předcházejícího textu jsem si v knihkupectví Bohumila Honzika koupil memoáry Josefa Fraise (*1946), od konce 70. let 20. století známého prozaika, rodáka z Milenova, který své dětství prožil v Hranicích (Přátelství 1302). Tomuto období (do roku 1960) věnuje skoro sedmdesát stran své knihy – hranické zážitky se ovšem výrazně uplatnily už v jeho novele *Válka mezi labutěmi* (1983).

Nejprve mě zaujalo surově střízlivé a tím neobvyklé zachycení vlastních rodičů, jež se postupně mění v obraz rodičů přímo zlých. Jako přeúčovaný levák se Frais brzy stal problémovým žákem a jeho dětské vzpomínky jsou natolik neradostné, že to nemohlo zůstat bez následků – *„celý můj život jako by byl festivalem zmarněných příležitostí“*. Přímo se vtírá paralela s Gallašovými memoáry nazvanými výmluvně *Mé žalosti a mé bolesti* – v obou knihách čteme osudy člověka pronásledovaného mnohotvárným neštěstím, oba se ovšem nevzdávají naděje. Na záložce Fraiseovy knihy dokonce čteme *„jeho prózy proklamují optimistický, „chlapský“ postoj k životu, přátelství a lásku“*.

Obálka knihy a grafická úprava jsou odpudivé, text by si zasluhoval výraznější redakční práci a nezbyvá než si obligátně pozvedchnout: kdyby se na textu pracovalo víc, mohlo vzniknout dílo

[1] Jeho vzpomínky na čs. vojenské rozhlasové vysílání z Káhiry vyšly po názvem Volá Káhira 1939–1945 (2000).

95 působivější. Kromě zmiňovaného motivu neštěstí je snad nejvýraznějším tématem knihy spisovatelství – jen málo se dozvídáme o autorových knihách samých, o tvůrčím procesu a autorských záměrech, mnohem více prostoru je věnováno zachycení literatury jako způsobu obživy, místy už nemáme daleko k ději filmu *Muž z Acapulca*, v němž je krásně zobrazena mizérie námezdního spisovatelství (Frais podle závěrečné bibliografie napsal skoro stovku knih, větší část pod pseudonymy). Tentokrát samozřejmě nikoli v podobě komedie.

Frais je z našich tří spisovatelů jediný spisovatel profesionální a mnohé epizody jsou zachyceny působivě i čtivě zároveň, zejména úvodní hranické období má zřetelnou kompozici a vtírá se myšlenka, že by vydalo na silnou novelu. „*Málokdy jsme zašli na vojenskou plovárnu, protože tam byla hloubka hned u břehu, spíše jsme chodili ke splavu, kolem zpuštěného zahradnického družstva (dříve prosperujícího soukromého zahradnictví) a škvárového fotbalového hřiště Dukly Hranice. Kolmo k plotu, kolem něž jsme procházeli, stála výsledková tabule s okýnky vedle nápisů HOSTÉ a DOMÁCI; protože jsem ji vždycky viděl jen z velmi ostrého úhlu, byl jsem dlouho přesvědčený, že tam stojí: HUSITÉ a DOMORODCI. Abych zjistil, jak to ve skutečnosti je, vloudil jsem se jednou na fotbalový zápas posádkové jedenáctky.*“

Napsal jsem, že vzpomínky dnešních osmdesátníků přicházejí snad trochu pozdě, platí to v jistém smyslu i o knize Fraisově. Jako autor řazený do oddílu „normalizační spisovatelé“ by svými memoáry před patnácti či dvaceti lety nepochybně zaujal více než dnes. Ale na druhou stranu, na podstatnější svědectví o době jsou memoáry příliš soustředěné na autorův mikrosvět a nedávají mnoho nahlédnout do světa literárního provozu na přelomu 70. a 80. let 20. století a mnohé narážky a reakce na výroky a texty přátel a kolegů nejsou bez jejich znalosti bohužel dobře čitelné.

Mimochodem, autorem několikrát zmiňovaný francouzský původ rodiny a její příchod na Moravu v době napoleonských válek je historicky nesmysl, Fraisové žili v Milenově už v 17. století a původ jména je samozřejmě německý – slovo *frais* často najdeme také jako příčinu úmrtí a překládáme to nejčastěji jako *psotník*.

Fraisovy vzpomínky na hranická 50. léta 20. století jistě bohatě zarezonují s pamětí hranických čtenářů. Tedy pokud se o knize dozvědí a pustí se do její četby. Osobně to doporučuji.

JIŘÍ J. K. NEBESKÝ

ZEMŘEL JAROMÍR ZAHÁLKA

Při listování knihou *Orel, lev, svastika a hvězda – historie bývalých vojenských škol v Hranicích* (2010) jsem si uvědomil, že v ní narozdíl od almanachu *Vojenská akademie Hranice na Moravě 1920–1990 (Historie, tradice, současnost)* z roku 1991 nenajdeme vzpomínkové texty bývalých absolventů, s jedinou výjimkou ovšem – v kapitole *Poválečné zkušenosti vojenského akademika* vzpomíná Jaromír Zahálka na prvních pět poválečných let hranické akademie. Je to čtení osvěžující a poutavé. Jaromír Zahálka [1], který jako syn velitele akademie Otakara Zahálky v těchto budovách prožil dětství a mládí a detailně znal bohatou prvorepublikovou historii areálu i jeho obyvatel a dokázal ji poutavě popisovat (viz jeho příspěvky na webu redigovaného Petram Cimalou *vojenskaakademiehranice.ic.cz*), v úterý 8. května 2012 ve věku nedožitých 84 let zemřel. Budiž mu země lehká!

U příležitosti tohoto posledního rozloučení si dovoluji publikovat jeho vzpomínkovou črtu, kterou mi poslal e-mailem v roce 2010 v souvislosti s mým pátráním po osudech hranických křížů. I z ní je snad patrné, že nás opustila osobnost.

[1] Více o jeho životních osudech např. zde: <http://www.pametnaroda.cz/story/zahalka-jaromir-1928-1122>